

1 Η γραπτή απόδοση της κυπριακής αραβικής: μια πειραματική προσέγγιση

Σπύρος Αρμოსτής

Πανεπιστήμιο Κύπρου

Περίληψη

Η παρούσα εργασία αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης προσπάθειας για δημιουργία ενός συγκροτημένου συστήματος γραφής για την κυπριακή αραβική (ΚΑ), μια γλωσσική ποικιλία της Κύπρου η οποία για αιώνες δεν διέθετε σύστημα γραφής. Συγκεκριμένα, η εργασία παρουσιάζει τα αποτελέσματα μιας πειραματικής μελέτης με θέμα τη δοκιμή ενός συστήματος γραφής που προτάθηκε σε ένα δείγμα φυσικών ομιλητών/τριών της κυπριακής αραβικής. Σκοπός της μελέτης ήταν αφενός να διαφανεί σε ποιο βαθμό το προτεινόμενο σύστημα γραφής γίνεται αποδεκτό και αφετέρου να εντοπίσει εάν προτιμάται το σύστημα αυτό να αναπαριστά περισσότερο τη φωνητική ή τη μορφοφωνολογία της ΚΑ. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως οι φυσικοί/ές ομιλητές/τριες της ΚΑ αποδέχονται σε ικανοποιητικό βαθμό το προτεινόμενο σύστημα γραφής και αναγνωρίζουν την αναγκαιότητά του. Επίσης, διαφάνηκε πως για διαφορετικά γλωσσικά φαινόμενα προτιμάται να αποδίδεται στη γραφή είτε η φωνητική είτε η μορφοφωνολογία.

1. Εισαγωγή

Οι γλωσσολόγοι πολλές φορές καλούνται να προτείνουν ένα σύστημα γραφής για γλωσσικές ποικιλίες οι οποίες, μέχρι εκείνη τη στιγμή, ήταν ποικιλίες προφορικής παράδοσης. Στις περιπτώσεις αυτές, χρειάζεται να ληφθούν υπόψη πολλές διαφορετικές παράμετροι για να επιτύχει η εφαρμογή του νέου συστήματος. Πέρα από τη γλωσσολογική αρτιότητα του προτεινόμενου συστήματος γραφής, θέματα αποδεκτότητας και εκμαθησιμότητας από τους/τις φυσικούς/ές ομιλητές/τριες της ποικιλίας καθίστανται κεντρικά. Η παρούσα εργασία παρουσιάζει τα αποτελέσματα μιας πειραματικής μελέτης με θέμα τη δοκιμή ενός συστήματος γραφής που προτάθηκε σε ένα δείγμα φυσικών ομιλητών/τριών της κυπριακής αραβικής.

1.1. Η κυπριακή αραβική

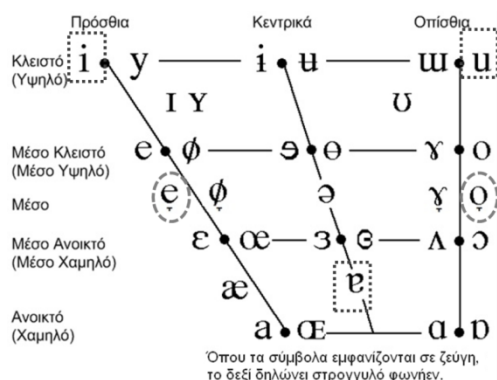
Η κυπριακή αραβική (στο εξής ΚΑ), γνωστή και ως «κυπριακή μαρωνιτική αραβική» ή «Sanna» (δηλαδή «η γλώσσα μας»), ανήκει στις «αραβικές ποικιλίες της περιφέρειας» (Roth 1975· Borg 1985, 2004). Πρόκειται για γηγενή γλώσσα της Κύπρου, η οποία

ήρθε στο νησί με τα μεταναστευτικά κύματα Μαρωνιτών μεταξύ του 6^{ου} και 12^{ου} αιώνα. Σήμερα ομιλείται από περίπου 900 ομιλητές/τριες με καταγωγή το κατεχόμενο χωριό Κορμακίτης. Διάφοροι ιστορικοί, πολιτικοί, δημογραφικοί και κοινωνικοί παράγοντες έχουν περιορίσει σε τόσο μεγάλο βαθμό τη διαγενεακή μετάδοση της ΚΑ ως μητρικής, που πλέον κατατάσσεται στις σοβαρά απειλούμενες μειονοτικές γλώσσες.

Τον Νοέμβριο του 2008 η ΚΑ αναγνωρίστηκε επίσημα από την Κυπριακή Δημοκρατία ως μειονοτική γλώσσα. Από το 2013 και εξής λειτουργεί ερευνητικό πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου με στόχο την καταγραφή, προστασία και αναβίωση της ΚΑ. Στο πλαίσιο του προγράμματος αυτού τέθηκε ως στόχος η δημιουργία ενός κωδικοποιημένου συστήματος γραφής για την ΚΑ, κάτι που εξάλλου ήταν αίτημα της ίδιας της μαρωνιτικής κοινότητας.

1.1.1. Το φωνητικό ρεπερτόριο της ΚΑ

Το φωνηεντικό σύστημα της ΚΑ αποτελείται από 5 μονοφθογγικά φωνήματα, τα ίδια με αυτά της κυπριακής ελληνικής (βλ. Arvaniti 1999). Η ΚΑ διαθέτει έτσι δύο φωνηεντικά φωνήματα επιπλέον σε σχέση με την κλασική αραβική (βλ. Σχήμα 1). Επιπλέον, η ΚΑ διαθέτει και τις διφθόγγους [eɪ], [ɛɪ] και [uɪ].

Σχήμα 1: Τα φωνήεντα της ΚΑ (Σε ορθογώνιο πλαίσιο δίνονται τα τρία φωνήεντα κλασικής αραβικής· σε ελλειπτικό πλαίσιο δίνονται τα δύο επιπλέον φωνήεντα της ΚΑ).

Η ΚΑ διαθέτει όσα σύμφωνα έχει και η κυπριακή ελληνική, με επιπλέον το φαρυγγικό [ʕ] (βλ. Πίνακα 1). Τα άηχα έκκροτα και προστριβόμενα σύμφωνα όταν εμφανίζονται ως μακρά αποκτούν και δασύτητα, όπως συμβαίνει και στην κυπριακή ελληνική. Επιπλέον, η ΚΑ διαθέτει μακρά ηχηρά [b] και [d], τα οποία δεν εμφανίζονται στην κυπριακή ελληνική. Τέλος, η ΚΑ δεν διαθέτει το ουρανικό αλλόφωνο [ɕ] του φωνήματος /x/, το οποίο προφέρεται ως υπερωικό ακόμη και μπροστά από πρόσθια φωνήεντα.¹

¹ Το φωνήμα /x/ φαίνεται να έχει στην ΚΑ ακόμη ένα αλλόφωνο, το σταφυλικό [χ], η κατανομή του οποίου είναι υπό διερεύνηση.

		Διχειλικά		Χειλοδοντικά		(Μεσο)Οδοντικά		Φατνιακά		Ουρανικοφατνιακά		Ουρανικά		Υπερωικά		Σταφυλι- κά	Φαρυγ- γικά
		Άηχα	Ηχηρά	Άηχα	Ηχηρά	Άηχα	Ηχηρά	Άηχα	Ηχηρά	Άηχα	Ηχηρά	Άηχα	Ηχηρά	Άηχα	Ηχηρά	Άηχα	Ηχηρά
Έκκροτα	απλά	p	b			t	d					c	ɟ	k	g		
	μακρά	pː	bː			tː	dː					cː		kː			
Προστριβόμενα	απλά							d̪		ʈ	ɖ						
	μακρά							ʈː		ɖː							
Τριβόμενα	απλά			f	v	θ	ð	s	z	ʃ	ʒ		j	x	ɣ	χ	ʕ
	μακρά			fː	vː	θː	ðː	sː	zː	ʃː	ʒː		jː	xː		χː	
Έρρινα	απλά		m					n							ɲ		
	μακρά		mː					nː					ɲː				
Πλευρικά προσεγγιστικά	απλά							l									
	μακρά							lː					ɭː				
Μονοπαλλόμενα	απλά							r									
	μακρά							rː									

Πίνακας 1: Τα σύμφωνα της ΚΑ οργανωμένα σε απλά και μακρά.

1.2. Η γραφή της Κυπριακής Αραβικής

Παρόλο που η μαρωνιτική κοινότητα του Κορμακίτη παραδοσιακά δεν διέθετε τυποποιημένο σύστημα γραφής για τη γλώσσα που μιλούσε, υπήρχε ωστόσο επαφή, γνώση και —σε κάποιες περιπτώσεις— χρήση συστημάτων γραφής διαφόρων άλλων γλωσσών. Ειδικά κατά τον 20^ο αιώνα η κοινότητα κατέστη εγγράμματη στο ελληνικό αλφάβητο για τη γραφή της ελληνικής, ενώ ταυτόχρονα ήταν σε επαφή με το ρομανικό αλφάβητο για τη γραφή της τουρκικής (ειδικά μετά το 1974), το αραβικό για όσους/ες μαθαίνουν την αραβική (λόγω κυρίως των επαφών της κοινότητας με την αντίστοιχη μαρωνιτική κοινότητα του Λιβάνου) και το συριακό αλφάβητο για περιορισμένη χρήση στη εκκλησιαστική λειτουργία. Σήμερα, πολλά μέλη της κοινότητας είναι εγγράμματα και σε ξένες γλώσσες, όπως η αγγλική, η γαλλική και η ιταλική.

Όσον αφορά την ίδια την ΚΑ, τις τελευταίες δεκαετίες άρχισε να αποτυπώνεται γραπτώς με διάφορους τρόπους. Για παράδειγμα, το λεξικό του Πατρός Αντώνη Φραγκίσκου (2000) χρησιμοποιεί το ελληνικό αλφάβητο για να καταγράψει τα λήμματά του. Η ΚΑ εμφανίζεται επίσης με τη χρήση του ρομανικού αλφαβήτου σε εφημερίδες και ιστοτόπους της κοινότητας. Πρόσφατα προτάθηκε από τον αραβιστή και γνωστό ερευνητή της ΚΑ, Alexander Borg, ένα αλφάβητο για τη γραφή της ΚΑ, το οποίο αποτελείται από 28 γράμματα:

⟨Aa, Bb, Cc, Ćć, Dd, Δδ, Ee, Ff, Gg [έ/τε Gg], Xx, Ii, Jj, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Rr, Ss, Šš, Tt, Θθ, Uu, Vv, Ww, Yy, Zz⟩

Το αλφάβητο αυτό υιοθετήθηκε από την κοινότητα με επίσημη τελετή τον Δεκέμβριο του 2008. Παρόλο που για πρώτη φορά προτάθηκε αλφάβητο για τη γραφή της ΚΑ, δεν δόθηκαν οι ορθογραφικές συμβάσεις χρήσης του αλφαβήτου αυτού. Το αποτέλεσμα ήταν η έλλειψη συστηματικότητας, ομοιογένειας και συνέπειας στη χρήση του αλφαβήτου από τα μέλη της κοινότητας.

1.3. Κίνητρα έρευνας

Το αλφάβητο που προτάθηκε έχει το πλεονέκτημα να μπορεί να αποδίδει καλύτερα τους ήχους της ΚΑ (βλ. Πίνακα 1), κάτι στο οποίο υστερούσε η χρήση του ελληνικού αλφαβήτου για τη γραφή της ΚΑ. Όμως, όσο γλωσσολογικά άρτια και αν ήταν η πρόταση του Borg, αυτή ήταν δοσμένη εκ των άνω χωρίς να διερευνηθεί κατά πόσο οι φυσικοί/ές ομιλητές/τριες έβρισκαν το προτεινόμενο σύστημα γραφής εύχρηστο ή λογικό. Όπως είναι γνωστό και από άλλες περιπτώσεις δημιουργίας συστήματος γραφής για γλώσσες που δεν διέθεταν γραφή, πολλές φορές κοινωνικά κριτήρια όπως προτιμήσεις των ομιλητών/τριών αποκτούν προτεραιότητα έναντι του κριτηρίου της γλωσσολογικής αρτιότητας (βλ. π.χ. Cahill 2014).

Στο πλαίσιο του Προγράμματος «για την καταγραφή και διάσωση της κυπριακής μαρωνιτικής αραβικής» του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, κρίθηκε σκόπιμο να διερευνηθούν οι τάσεις των φυσικών ομιλητών/τριών της γλώσσας σχετικά με τη γραφή της ΚΑ. Συγκεκριμένα, στο ερευνητικό αυτό πρόγραμμα δημιουργήσαμε μια πιο ολοκληρωμένη πρόταση για τη γραφή της ΚΑ, η οποία περιλαμβάνει και τις δύο συνιστώσες ενός συστήματος γραφής: (α') το αλφάβητο, αλλά και (β') τις ορθογραφικές συμβάσεις χρήσεις του αλφαβήτου (πρβλ. Sampson 1985: 19· Daniels & Bright 1996: xlv). Το προτεινόμενο από το ερευνητικό πρόγραμμα αλφάβητο έχει ως βάση εκείνο του Borg, αλλά σε διάφορα σημεία παρουσιάζει απλοποιήσεις και προσαρμογές, οι οποίες καλύπτουν καλύτερα το φωνολογικό σύστημα της ΚΑ, όπως παρουσιάστηκε στο §1.1.1. Τα κίνητρα για την πειραματική διερεύνηση του νέου προτεινόμενου συστήματος γραφής ήταν τόσο πρακτικά όσο και θεωρητικά.

Το πρακτικό κίνητρο ήταν να διαπιστωθεί ποια σημεία του προτεινόμενου συστήματος γραφής θεωρούνται από τους/τις φυσικούς/ές ομιλητές/τριες εύκολα και ποια δύσκολα στην εκμάθηση και χρήση του συστήματος. Σημεία του προτεινόμενου συστήματος γραφής που φαντάζουν δύσκολα ή μη φυσικά στους/στις γράφοντες/ουσες την ΚΑ θα πρέπει να εντοπιστούν, ώστε να δοθεί περισσότερη προσοχή στη διδασκαλία αυτών των σημείων. Εάν αποκλίνουν πάρα πολύ από τις προτιμήσεις των συμμετεχόντων/ουσών στο πείραμα, τότε ίσως να πρέπει να αναθεωρηθούν.

Το θεωρητικό κίνητρο για τη διερεύνηση των προτιμήσεων των γραφόντων/ουσών ήταν να διαπιστωθεί ποιες αρχές φαίνονται πιο φυσικό να διέπουν ένα τέτοιο σύστημα γραφής: πρέπει να είναι περισσότερο φωνητικό ή μορφοφωνολογικό; Σε αρκετά σημεία είναι δύσκολο να προταθεί ποιο επίπεδο ανάλυσης να αναπαρίσταται: η προφορά ή η μορφοφωνολογία της γλώσσας; Η ΚΑ παρουσιάζει διάφορες μορφοφωνολογικές διεργασίες, οι οποίες σε κάποιον βαθμό περιπλέκουν τις ορθογραφικές συμβάσεις του προτεινόμενου συστήματος γραφής.

1.4. Μορφοφωνολογικές διεργασίες της ΚΑ

Όντας σημειτική γλώσσα, η ΚΑ διαθέτει μορφολογία που χαρακτηρίζεται από τη χρήση συμφωνικών ριζών, δηλαδή ακολουθιών συμφώνων σε κάποιο αφηρημένο επίπεδο, οι οποίες με την προσθήκη «διενθημάτων» (δηλαδή φωνηέντων και επιπλέον συμφώνων στη ρίζα) καταλήγουν στην παραγωγή και κλίση των λέξεων. Για παράδειγμα, η τρισυμφωνική ρίζα $[xmr]$ έχει να κάνει με το κόκκινο χρώμα· έτσι, το επίθετο «κόκκινος» στο αρσενικό γένος είναι $[ˈexmr]$, στο θηλυκό $[ˈxemr]$, στον πληθυντικό $[xumr]$, ενώ το ρήμα «κοκκίνισα» είναι $[xmeˈraɪt]$.

Ανάλογα με το μορφοφωνολογικό περιβάλλον, τα σύμφωνα μιας ρίζας μπορεί να υφίστανται συγκεκριμένες φωνολογικές διεργασίες. Για παράδειγμα, η ρίζα $[ktp]$, που έχει να κάνει με την έννοια της γραφής, εμφανίζεται αμετάβλητη στο (1α'), μερικώς αλλοιωμένη στο (1β') και διπλά αλλοιωμένη στο (1γ') λόγω ενός κανόνα της ΚΑ που θέλει τα συμπλέγματα κλειστών συμφώνων να υφίστανται ανομοίωση ως προς την εξακολουθητικότητα τους.

- (1) Η ρίζα $[ktp]$
 (α') $/ˈkitɐp/ \rightarrow [ˈcitɐp]$ “έγραψε”-ΑΡΣ
 (β') $/ˈpɛktɔp/ \rightarrow [ˈpɛxtɔp]$ “γράφω”
 (γ') $/ktupt/ \rightarrow [xtuft]$ “έγραψα”

Το ερώτημα που τίθεται είναι εάν τα παραδείγματα στο (1β') και (1γ') θα πρέπει να γράφονται μορφοφωνολογικά ως $\langle paktɔp \rangle$ και $\langle ktupt \rangle$ ή φωνητικά ως $\langle paɣtɔp \rangle$ και $\langle χtuft \rangle$. Η πρώτη επιλογή προσδίδει στο σύστημα γραφής «ορθογραφικό βάθος» (βλ. Rogers 2005: 275· Coulmas 2003: 213–215), δηλαδή τη γραφή διαφορετικών φωνητικών αλλομόρφων του ίδιου μορφήματος με τον ίδιο τρόπο — κάτι που συνδέει γραφηματικά τα διάφορα αλλόμορφα μεταξύ τους. Η δεύτερη επιλογή προσδίδει «ορθογραφική διαφάνεια» στο σύστημα, δηλαδή πιστότερη αναπαράσταση του τι προφέρεται.

Ένα δεύτερο φαινόμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον είναι η γραφή του οριστικού άρθρου. Η υποκείμενη μορφή του οριστικού άρθρου στην ονομαστική, αιτιατική και δοτική είναι το σύμφωνο $/l/$, το οποίο φωνητικά αφομοιώνεται πλήρως προς το σύμφωνο της επόμενης λέξης, εάν η λέξη ξεκινά με απλό σύμφωνο (και όχι μακρό σύμφωνο ή συμπλεγμα συμφώνων) πλην του φαρυγγικού $[ʕ]$ (το οποίο δεν απαντάται ποτέ ως μακρό στην ΚΑ).

(2) Το οριστικό άρθρο /l/

(α') /l#ʎefe/ → [lʎefe] “το φίδι”

(β') /l#xeɾɿ/ → [xeɾɿ] “η ζέστη”

(γ') /l#kɐ'fɛ/ → [kɐ'fɛ] “ο καφές”

(δ') /l#pɐɾɛ/ → [pɐɾɛ] “η πόρτα”

Στα παραδείγματα (2β–δ') η φωνητική πραγμάτωση διαφέρει από την υποκείμενη μορφοφωνολογική μορφή, οπότε τίθεται το ερώτημα εάν θα πρέπει να γράφεται το άρθρο όπως προφέρεται σε κάθε περίπτωση ή αν θα πρέπει να γράφεται πάντα αμετάβλητο όπως είναι στην υποκείμενή του μορφή. Για παράδειγμα, το (2β') μπορεί να αποδοθεί φωνολογικά είτε ως ⟨lɣarr⟩ είτε φωνητικά ως ⟨χχarr⟩ (το οποίο μοιάζει έτσι με τη λέξη ⟨χχαρ⟩ “μέρα”). Εάν το (2γ') γραφτεί πιο φωνητικά ως ⟨kkafé⟩, τότε η φράση αυτή (“ο καφές”) συμπίπτει στη γραφή με την ομόηχή της λέξη ⟨kkafé⟩ («καφετέρια») —ενώ εάν γραφτεί πιο μορφοφωνολογικά ως ⟨lkafé⟩, τότε οι δύο γραφές ξεχωρίζουν, οπότε το σύστημα αποκτά περισσότερη μορφογραφική πληροφορία (βλ. Rogers 2005: 275). Ειδικά στην περίπτωση (2δ') τα πράγματα περιπλέκονται, αφού το αποτέλεσμα της αφομοίωσης δεν είναι ένα μακρό [p^h], το οποίο θα γραφόταν ως ⟨pp⟩, αλλά ένα μακρό [b:], που γράφεται ως ⟨bb⟩· έτσι η φωνητική γραφή ⟨bbape⟩ απέχει πολύ περισσότερο από την υποκείμενη δομή σε σχέση με τα προηγούμενα παραδείγματα, οπότε η μορφοφωνολογική γραφή ⟨lpape⟩ ίσως να διευκολύνει την οπτική αναγνώριση της λέξης.

Ακόμη και στο παράδειγμα (2α'), στο οποίο η φωνολογική και φωνητική μορφή δεν διαφέρουν, τίθεται και πάλι το ζήτημα του εάν θα γράφεται το άρθρο:

(α') μαζί με την επόμενη λέξη ⟨lcafa⟩·

(β') ξεχωριστά ⟨l cafa⟩·

(γ') με απόστροφο ⟨l' cafa⟩ (πρακτική που παρατηρείται στη χρήση)· ή

(δ') ενωμένο με την επόμενη λέξη με χρήση ενωτικού ⟨l-cafa⟩.

Αν ακολουθηθεί η δεύτερη πρακτική, δηλαδή η γραφή ⟨l cafa⟩, τότε θα γράφεται το άρθρο ως μια λέξη χωρίς φωνήεν, κάτι που ίσως παραξενεύει, αφού φωνολογικά κάθε λέξη αναμένεται να έχει έναν συλλαβικό πυρήνα. Η πρώτη πρακτική, ⟨lcafa⟩, ακολουθεί τους φωνοτακτικούς κανόνες της γλώσσας, αλλά δεν είναι μορφολογικά διαφανής, αφού η γραφή ⟨lcafa⟩ δεν δείχνει ότι υπάρχει το άρθρο ως ξεχωριστό μόρφημα. Η επιλογή της αποστροφού δεν είναι η βέλτιστη, αφού η απόστροφος δηλώνει ότι υπάρχει έχθλιψη ενός φωνήεντος, κάτι που δεν ισχύει στην παρούσα περίπτωση. Τέλος, η γραφή με το ενωτικό ⟨l-cafa⟩ δείχνει ότι φωνολογικά πρόκειται για μία λέξη, αλλά μορφολογικά για δύο.

Στην πρότασή μας προκρίθηκε η γραφή με το ενωτικό (το οποίο χρησιμοποιούσε και ο Borg στο σύστημά του) με γραφή του /l/ αμετάβλητα παντού ως ⟨l-⟩: ⟨l-cafa⟩, ⟨l-χαρ⟩,

{l-kafé), {l-rare}. Ως τέτοια τέθηκε προς αξιολόγηση στο πείραμα της παρούσας εργασίας.

1.5. Ερευνητικά ερωτήματα

Με βάση τους πιο πάνω προβληματισμούς, τίθενται ορισμένα ερευνητικά ερωτήματα:

- {1} Ένα γλωσσολογικά ιδανικό σύστημα γραφής, ποιο επίπεδο πρέπει να σέβεται:
{ε'} τη φωνητική (να έχει δηλαδή «διαφανή ορθογραφία») ή
{στ'} τη μορφοφωνολογία (να έχει δηλαδή «ορθογραφικό βάθος» και περισσότερη μορφογραφία);
- {2} Πόσο αποδεκτό, εύχρηστο και διδάξιμο κρίνεται από τους ομιλητές / τις ομιλήτριες της γλώσσας το προτεινόμενο σύστημα γραφής;

2. Μεθοδολογία

2.1. Πειραματικό υλικό

Ακολουθήθηκε η μέθοδος συλλογής πειραματικών δεδομένων του ερωτηματολογίου. Το ερωτηματολόγιο δόθηκε σε έντυπη μορφή, ενώ οι οδηγίες παρουσιάζονταν σε οθόνη φορητού υπολογιστή με τη χρήση προγράμματος PowerPoint. Κάθε λέξη ή φράση που εξεταζόταν παρουσιάζόταν ηχητικά στους/στις συμμετέχοντες/ουσες μέσω ακουστικών.

2.1.1. Ερωτηματολόγιο

Το ερωτηματολόγιο αποτελείτο από τρία κύρια μέρη (βλ. Παράρτημα): (1) το προ-τεστ· (2) τη διδασκαλία των βασικών κανόνων του προτεινόμενου συστήματος γραφής· και (3) το μετά-τεστ.

Το προ-τεστ αποτελείτο από δύο μέρη:

- {α'} στο πρώτο μέρος οι συμμετέχοντες/ουσες κλήθηκαν να καταγράψουν χειρόγραφα την κάθε λέξη ή φράση που άκουγαν, όπως ήθελαν·
- {β'} στο δεύτερο μέρος κλήθηκαν να επιλέξουν τη γραφή που θεώρησαν προτιμητέα ανάμεσα σε πολλαπλές επιλογές.

Το δεύτερο μέρος αποτελείτο από μια πολύ σύντομη διδασκαλία του προτεινόμενου συστήματος γραφής (του αλφαβήτου και των ορθογραφικών συμβάσεών του). Ακολούθως δόθηκε ερωτηματολόγιο για διερεύνηση των απόψεων των συμμετεχόντων/ουσών απέναντι στο προτεινόμενο σύστημα γραφής.

Το μετά-τεστ αποτελείτο από και αυτό από δύο μέρη, αλλά με την αντίστροφη σειρά σε σχέση με το προ-τεστ:

- {α'} πολλαπλή επιλογή για τη γραφή των ηχογραφημένων λέξεων·

(β') χειρόγραφη καταγραφή των ηχογραφημένων λέξεων.

2.1.2. Οι λέξεις-στόχοι

Οι λέξεις και φράσεις που χρησιμοποιήθηκαν στο πείραμα ήταν ηχογραφημένες σε αρχεία ήχου, τα οποία είχαν ενσωματωθεί στο αρχείο PowerPoint που χρησιμοποιήθηκε για το πείραμα. Για την παραγωγή του υλικού αυτού ηχογραφήθηκε ο HZ, φυσικός ομιλητής της ΚΑ, 45 χρονών κατά την εποχή της ηχογράφησης. Ο HZ ήταν εξοικειωμένος με το προτεινόμενο σύστημα γραφής, αφού ήταν μέλος του ερευνητικού προγράμματος για την καταγραφή και διάσωση της ΚΑ. Οι υπό διερεύνηση λέξεις και φράσεις παρουσιάστηκαν στον ομιλητή γραπτώς και ηχογραφήθηκαν σε ήσυχο περιβάλλον. Οι οδηγίες που είχε ο HZ ήταν να προφέρει τις λέξεις καθαρά και να αποφεύγει τον «επιτονισμό λίστας» προφέροντάς τες ξεχωριστά την καθεμιά.

Φαινόμενο	Μέρος	λέξη/φράση-στόχος	Σημασία
πλήρης μεταλεξική αφομοίωση οριστικού άρθρου	προ-τεστ (α')	/l#vɛrɛk/ → ['v:ɛrɛk]	στα βιβλία
		/l#tɪk/ → [tʰ:ɪk]	τον πετεινό
	προ-τεστ (β')	/l#ʒɛʒɛ/ → ['ʒ:ɛʒ:ɛ]	την κότα
		/l#kɛ'ssɪs/ → [kʰ:ɛ's:ɪs]	τον ιερέα
	μετά-τεστ (α')	/l#xɛpl/ → [x:ɛpl]	στο σχοινί
		/l#tɪst/ → [d:ɪst]	στο καζάνι
		/l#pɛpɛ/ → ['b:ɛpɛ]	την πόρτα
	μετά-τεστ (β')	/l#θɛɪp/ → ['θ:ɛɪp]	στο πουκάμισο
απομόρφωση εξακολουθητικότητας συμπλεγμένος έγκριστος		/l#pɪnt/ → [b:ɪnt]	στην κόρη
	προ-τεστ (α')	/pkum/ → [fkum]	σηκώνομαι
		/pte'mɪn/ → [fte'mɪn]	ποταμοί
	προ-τεστ (β')	/sruxt/ → [sruxt]	έκλεψα
		/tlupt/ → [tluft]	ζήτησα
	μετά-τεστ (α')	/sukt/ → [suxt]	όργωσα
		/'tkure/ → ['θkure]	αρσενικοί
	μετά-τεστ (β')	/kɪlt/ → [xtɪlt]	σκοτώσα
		/ktupt/ → [xtuft]	έγραψα

Πίνακας 2: Οι λέξεις-στόχοι ανά φαινόμενο και μέρος του πειράματος.

Ο πειραματικός σχεδιασμός περιελάμβανε πληθώρα φαινομένων προς εξέταση, γι' αυτό και επιλέγησαν συνολικά 129 λέξεις και φράσεις ως υλικό του πειράματος. Τα δύο φαινόμενα προς διερεύνηση στην παρούσα μελέτη εξετάζονταν με 17 λέξεις/φράσεις ενδιαφέροντος: όπως φαίνεται στον Πίνακα 2, εννέα φράσεις προσδιοριστή είχαν να κάνουν με την πλήρη αφομοίωση του οριστικού άρθρου, ενώ οκτώ λέξεις παρουσίαζαν την ανομοίωση εξακολουθητικότητας του υποκείμενου συμπλέγματος έκκροτων συμφώνων.

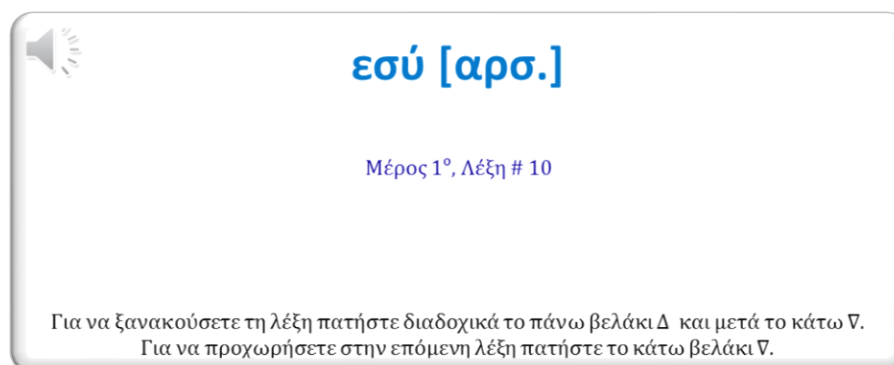
2.2. Συμμετέχοντες/ουσες

Στο πείραμα συμμετείχαν 22 άτομα (10 άνδρες και 12 γυναίκες), από 39 μέχρι 72 χρονών (*ΜΟ*: 52,3· *ΤΑ*: 8,19). Δύο (2) άτομα είχαν μόνο πρωτοβάθμια εκπαίδευση, 12 μέχρι δευτεροβάθμια και 8 τριτοβάθμια. Όλοι/ες είχαν ως μητρικό τους γλωσσικό κώδικα την ΚΑ μαζί με την κυπριακή ελληνική.

2.3. Πειραματική διαδικασία

Πριν από την έναρξη της πειραματικής διαδικασίας, οι συμμετέχοντες/ουσες συμπλήρωναν ένα έντυπο με τα δημογραφικά τους στοιχεία καθώς και με πληροφορίες σχετικά με το εάν και πόσο χρησιμοποιούν γραπτώς την ΚΑ ή εάν γνωρίζουν άλλες γλώσσες και σε ποιο βαθμό.

Στη συνέχεια τους δινόταν το πρώτο υπο-μέρος του ερωτηματολογίου με την οδηγία να γράφουν αυτά που θα ακούν μέσω ακουστικών από τον υπολογιστή. Τους τονίστηκε ότι δεν πρόκειται για τεστ, διότι δεν υπάρχει σωστό ή λάθος — αντιθέτως, οι ερευνητές θέλαμε να μάθουμε από τους/τις συμμετέχοντές/ουσές μας τι προτιμούν κατά τη γραφή της ΚΑ. Σε κάθε διαφάνεια του PowerPoint δινόταν ο αύξων αριθμός της λέξης που ακουγόταν καθώς και η μετάφρασή της στην κοινή νέα ελληνική. Επιπλέον δίνονταν οδηγίες για το πώς θα μπορούσαν να ξανακούσουν μια λέξη σε περίπτωση που το επιθυμούσαν (βλ. Εικόνα 1). Με την εμφάνιση της κάθε διαφάνειας, ο αντίστοιχος ήχος ξεκινούσε να παίζει αυτόματα.

Εικόνα 1: Διαφάνεια από το PowerPoint που χρησιμοποιήθηκε κατά τη διεξαγωγή του πειράματος

2.4. Τρόπος ανάλυσης των δεδομένων

Σε κάθε μέρος του πειράματος μετρήθηκαν τα ποσοστά γραπτής αναπαράστασης της μορφοφωνολογίας και της φωνητικής των δύο υπό εξέταση φαινομένων: (α') της ανομοιότητας εξακολουθητικότητας συμπλεγμάτων έκκροτων συμφώνων και (β') της πλήρους αφομοίωσης του οριστικού άρθρου προς το επόμενο σύμφωνο.

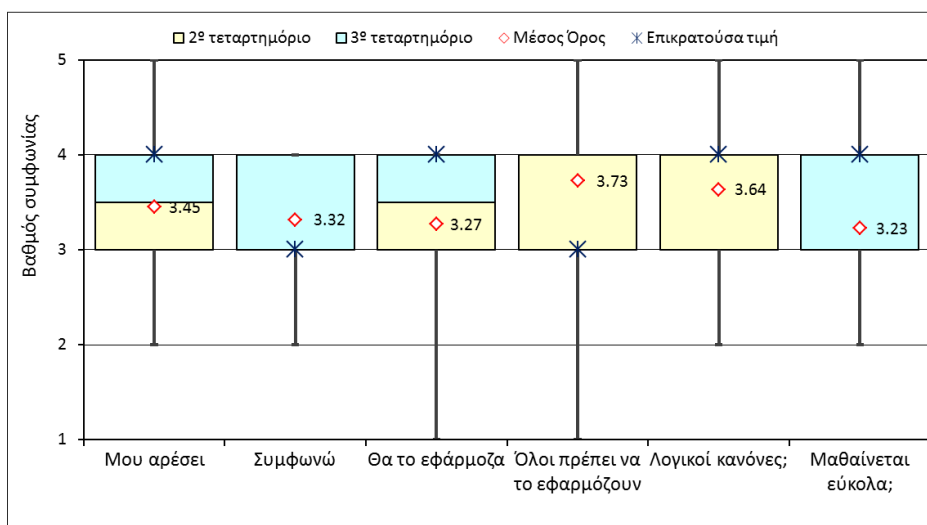
Όσον αφορά την αξιολόγηση του προτεινόμενου συστήματος γραφής, οι απαντήσεις δόθηκαν σε μια κλίμακα Likert (1–5), οπότε μετρήθηκαν η διάμεσος τιμή (ΔT), η επικρατούσα τιμή (ET) και το εύρος (E), μετρήσεις οι οποίες είναι πιο κατάλληλες από τον μέσο όρο (MO) ως μέτρα θέσης και διασποράς για διατακτικές κλίμακες.

3. Αποτελέσματα

3.1. Αξιολόγηση του προτεινόμενου συστήματος γραφής

Όπως φαίνεται στο Σχήμα 2, οι συμμετέχοντες/ουσες αξιολόγησαν το προτεινόμενο σύστημα γραφής ως αρκετά λογικό ($\Delta T = 4 \cdot ET = 4$) και δήλωσαν ότι κάπως τους αρέσει και μάλλον θα το εφαρμόζαν ($\Delta T = 3,5 \cdot ET = 4$ και για τα δύο). Δεν φαίνεται να έχουν ισχυρή άποψη για το αν συμφωνούν με το σύστημα αυτό ($\Delta T = 3 \cdot ET = 3$) και δεν υπήρχε ιδιαίτερη διακύμανση στις απαντήσεις τους ($E = 2$).

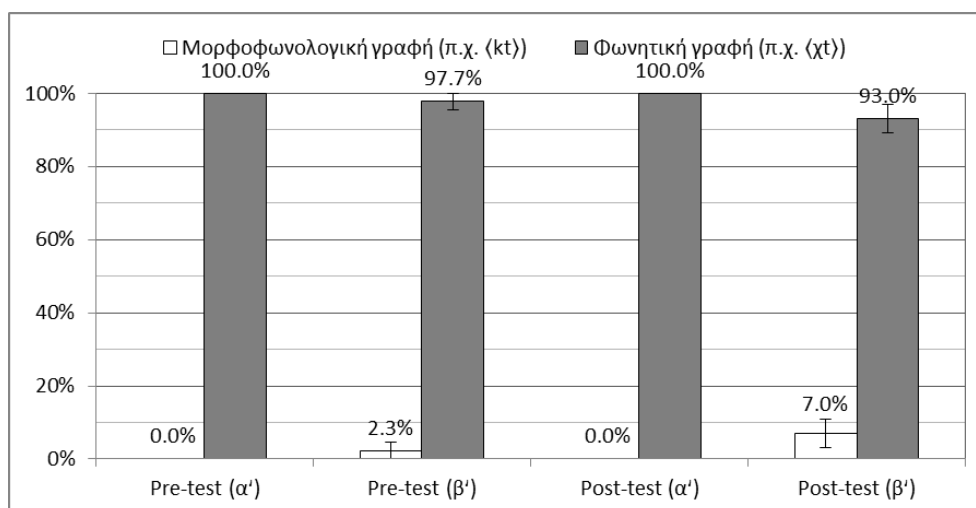
Επίσης, δεν έχουν ισχυρή άποψη για το πόσο εύκολα μαθαίνεται το σύστημα αυτό, αν και οι περισσότεροι/ες συμφώνησαν πως μαθαίνεται εύκολα ($\Delta T = 3 \cdot ET = 4$). Τέλος, φαίνεται να συμφωνούν πως το προτεινόμενο σύστημα πρέπει να εφαρμόζεται από όλους/ες, αν και οι περισσότεροι/ες δεν είχαν ισχυρή άποψη για το θέμα ($\Delta T = 4 \cdot ET = 3$), ενώ υπήρχε μεγάλη διακύμανση στις απαντήσεις ($E = 4$).

Σχήμα 2: Θηκογράμματα των απαντήσεων σχετικά με την αξιολόγηση του προτεινόμενου συστήματος γραφής

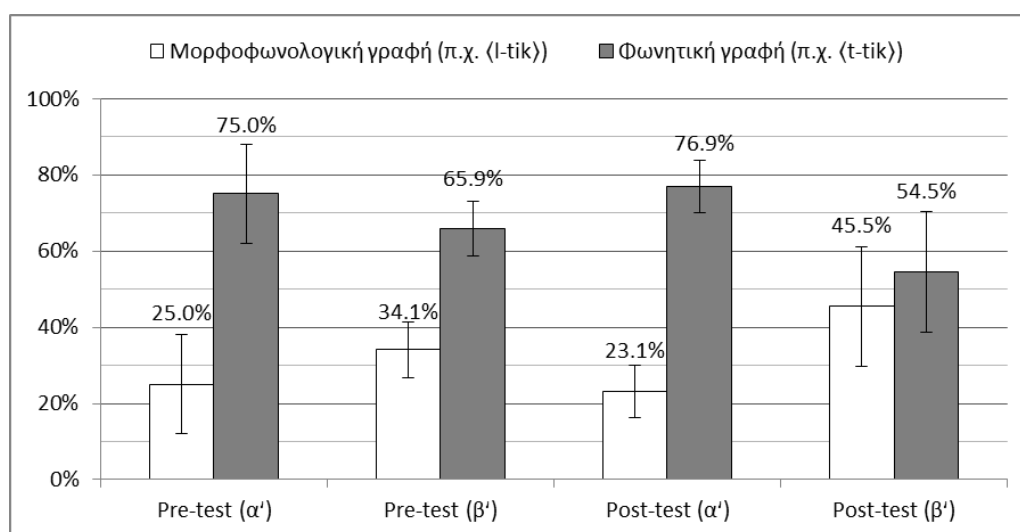
3.2. Οι γραφηματικές επιλογές

Όσον αφορά τη γραπτή απόδοση δισυμφωνικών συμπλεγμάτων αποτελούμενων φωνολογικά από δύο έκκροτα σύμφωνα, προτιμήθηκε ξεκάθαρα ($MO = 98,1\%$, $TA = 13,7\%$) να αναπαρασταθεί το φωνητικό αποτέλεσμα της ανομοίωσης εξακολουθητικότητας (π.χ. $[xt] \Rightarrow \langle xt \rangle$), παρά η υποκείμενη μορφή (π.χ. $/kt/ \Rightarrow \langle kt \rangle$). Όπως φαίνεται και από το Σχήμα 3, η φωνητική γραφή ήταν η επικρατέστερη σε όλα τα μέρη του πειράματος.

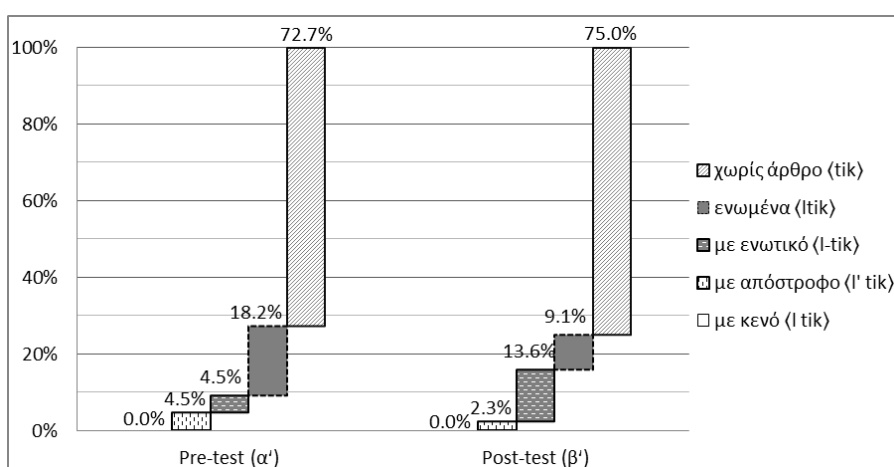
Σχήμα 3: MO και τυπικό σφάλμα μορφοφωνολογικής vs φωνητικής γραφής υποκείμενων συμπλεγμάτων έκκροτων συμφώνων που υφίστανται ανομοίωση εξακολουθητικότητας

Και στην περίπτωση του οριστικού άρθρου προτιμήθηκε η φωνητική γραφή (π.χ. $[t^h:ik] \Rightarrow \langle t-tik \rangle$) έναντι της μορφοφωνολογικής (π.χ. $/l\#tik/ \Rightarrow \langle l-tik \rangle$), αλλά όχι τόσο ξεκάθαρα ($MO = 69,8\%$, $TA = 46,1\%$). Όπως φαίνεται και στο Σχήμα 4, η μορφοφωνολογική γραφή $\langle l- \rangle$ χρησιμοποιήθηκε από 23,1% μέχρι 45,5% με τα υψηλότερα ποσοστά να καταγράφονται στο τελευταίο μέρος.

Σχήμα 4: MO και τυπικό σφάλμα μορφοφωνολογικής vs φωνητικής γραφής του οριστικού άρθρου $/l/$ το οποίο υφίσταται πλήρη αφομοίωση προς το επόμενο σύμφωνο

Όσον αφορά την απόδοση του ορίου λέξης ανάμεσα στο οριστικό άρθρο και στο ουσιαστικό που προσδιορίζει, στο προ-τεστ (α'), όπου οι συμμετέχοντες/ουσες έγραφαν ελεύθερα, η κύρια τάση ήταν να γράφονται ενωμένες ως μία λέξη (π.χ. <ltik> ή <ttik>). Μετά την παρουσίαση του συστήματος γραφής, στο οποίο προτεινόταν να χρησιμοποιείται το ενωτικό ανάμεσα στις δύο λέξεις (π.χ. <l-tik>), η γραφή με το ενωτικό ήταν η επικρατέστερη στο μετά-τεστ (β'). Όπως φαίνεται και στο Σχήμα 5, οι υπόλοιπες ορθογραφίες υποχώρησαν έναντι της γραφής με το ενωτικό· μόνη εξαίρεση αποτέλεσε η γραφή χωρίς το άρθρο, η οποία είχε σταθερά ψηλά ποσοστά και στα δύο μέρη. Η χρήση απλώς του τυπογραφικού κενού ανάμεσα στις δύο λέξεις (π.χ. <l tik>) δεν επιλέγηκε σε κανένα από τα δύο μέρη.

Σχήμα 5: Οι τρόποι γραπτής σύνδεσης του οριστικού άρθρου με το ουσιαστικό συγκριτικά ανάμεσα στο πρώτο και τελευταίο μέρος του πειράματος

4. Ανάλυση αποτελεσμάτων

Οποιαδήποτε προσπάθεια για κωδικοποίηση του συστήματος γραφής μιας κυρίως προφορικής γλώσσας θα έπεφτε στο κενό εάν η κοινότητα που μιλά τη γλώσσα αυτή δεν συμφωνούσε με τις προτάσεις των γλωσσολόγων. Από τα αποτελέσματα της έρευνας διαφαίνεται ότι οι φυσικοί/ές ομιλητές/τριες της ΚΑ δεν έχουν σοβαρές αντιρρήσεις όσον αφορά το προτεινόμενο σύστημα γραφής. Αντιθέτως, φαίνεται να το βρίσκουν αρκετά λογικό ως σύστημα, ενώ δηλώνουν ότι πιθανότατα θα το ακολουθούσαν. Φαίνεται επίσης να αντιλαμβάνονται την ανάγκη κωδικοποίησης της γραφής της ΚΑ και την υιοθέτηση του προτεινόμενου συστήματος από την κοινότητα. Όσον αφορά το πόσο εύκολα πιστεύουν ότι μαθαίνεται το σύστημα αυτό, οι περισσότεροι/ες συμφώνησαν πως μαθαίνεται εύκολα, παρά το γεγονός ότι το είχαν διδαχθεί μέσα σε λίγα λεπτά.

Αυτό φαίνεται και από το ότι ακολούθησαν την προτεινόμενη σύμβαση για τη χρήση του ενωτικού ανάμεσα στο άρθρο και στο ουσιαστικό, με τα ποσοστά χρήσης του ενωτικού να τριπλασιάζονται από το πρώτο μέρος στο τελευταίο. Φυσικά, στις περισσότερες των

περιπτώσεων δεν σημείωναν καν το άρθρο (στα μέρη του πειράματος στα οποία έγραφαν χειρόγραφα όπως ήθελαν). Αυτό μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι το άρθρο ποτέ δεν προφερόταν ως [I] (εκτός και αν το επόμενο σύμφωνο ήταν το φαρυγγικό [ʕ]), αλλά πάντα αφομοιώνονταν πλήρως προς το επόμενο σύμφωνο, δημιουργώντας ένα μακρό σύμφωνο (π.χ. /l#'nɛrɛk/ → ['nɛrɛk]), στο οποίο δεν έδιναν σημασία κατά τη γραφή. Από τη διδασκαλία του συστήματος γραφής της ΚΑ (π.χ. στα Επιμορφωτικά Κέντρα του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού) έχει παρατηρηθεί ότι οι φυσικοί/ές ομιλητές/τριες δεν προσέχουν ιδιαίτερα τα διπλά σύμφωνα ειδικά σε λέξεις τις οποίες γράφουν για πρώτη φορά. Αυτή η τάση παρατηρήθηκε και στα αποτελέσματα του παρόντος πειράματος, όπου τα λεξικά διπλά² σύμφωνα γράφονταν ως απλά κατά 60,1% (π.χ. ['rɛbi:] ⇒ <rabi>). Ίσως αυτή η τάση να επηρέασε και τα αποτελέσματα αυτού του πειράματος, καθώς αυτό που ακουγόταν π.χ. ως ['nɛrɛk], γράφονταν πολλές φορές ως <varak> αντί για <l-varak> (ή έστω <v-varak>).

Όσον αφορά τη γραφή του συμφώνου του οριστικού άρθρου, προτιμήθηκε να γράφεται φωνητικά αφομοιωμένο προς το επόμενο σύμφωνο (π.χ. <v-varak>) περισσότερο παρά μορφοφωнологικά (π.χ. <l-varak>). Μετά τη διδασκαλία του προτεινόμενου συστήματος γραφής, σύμφωνα με το οποίο ακολουθείται η μορφοφωнологική γραφή για το άρθρο, δεν υιοθετήθηκε αμέσως η πρόταση αυτή στο μετά-τεστ (α'). Στο μετά-τεστ (β'), αντιθέτως, η μορφοφωнологική γραφή πλησίασε σε ποσοστά τη φωνητική γραφή, γεγονός που ίσως έχει να κάνει με τον χρόνο αφομοίωσης των προτεινόμενων κανόνων. Αξίζει να σημειωθεί εδώ πως στο περιθώριο του πειράματος οι συμμετέχοντες/ουσες σχολίασαν ότι παρόλο που οι ίδιοι/ες δεν προφέρουν το άρθρο ως [I], αλλά πάντα αφομοιωμένο προς το επόμενο σύμφωνο, εντούτοις θεωρούν πως σε ένα επίσημο σύστημα γραφής πρέπει να γράφεται το άρθρο πάντα στην «αυθεντική» του μορφή, δηλαδή ως <l>. Επιπλέον ανέφεραν πως αυτή θα πρέπει να είναι και η «επίσημη» προφορά του άρθρου: π.χ. η φράση «τον πετεινό» θα πρέπει να προφέρεται επίσημα ως [ltik] και όχι ως [t^hik], προφορά την οποία έκριναν ως καθημερινή. Την ίδια άποψη διατύπωσαν και φυσικοί/ές ομιλητές/τριες της ΚΑ σε επιμορφώσεις. Αυτή η ορθογραφική προφορά του άρθρου φαίνεται να λειτουργεί κοινωνιογλωσσικά ως ενδείκτης ενός υψηλού υφολογικού επιπέδου, το οποίο αντιπαραβάλλεται με το καθημερινό επίπεδο της καθομιλουμένης, στην οποία λαμβάνει χώρα η πλήρης αφομοίωση του οριστικού άρθρου προς το επόμενο σύμφωνο. Ίσως για αυτόν τον λόγο οι συμμετέχοντες/ουσες στο πείραμα σχοινοβατούσαν στο τέλος ανάμεσα στο διδαχθέν «επίσημο» ύφος (και τη μορφοφωнологική του γραφή ως <l>) και στο

² Λεξικά διπλά σύμφωνα είναι εκείνα που είναι διπλά στην υποκείμενη μορφή της λέξης. Διπλά σύμφωνα που προκύπτουν π.χ. από πλήρη αφομοίωση (όπως στην περίπτωση του οριστικού άρθρου) δεν προσμετρήθηκαν στο ποσοστό αυτό.

«καθημερινό» ύφος με το οποίο άκουγαν να προφέρεται το άρθρο (δηλαδή φωνητικά αφομοιωμένο προς το επόμενο σύμφωνο).

Σε αντίθεση με τη γραφή του οριστικού άρθρου, η γραφή των υποκειμένων συμπλεγμάτων έκκροτων συμφώνων ήταν πολύ ξεκάθαρα φωνητική: π.χ. /srukt/ → [srukt] ⇒ ⟨srukt⟩. Προκρίνεται με άλλα λόγια το φωνητικό αποτέλεσμα μετά την εφαρμογή του κανόνα της ανομοίωσης εξακολουθητικότητας έναντι της υποκειμένης μορφής προ της εφαρμογής του κανόνα. Αυτή η ξεκάθαρη προτίμηση έρχεται σε αντίθεση με τη δεδηλωμένη προτίμηση γραφής του άρθρου φωνολογικά, δηλαδή πριν την εφαρμογή του κανόνα της πλήρους αφομοίωσης του προς το επόμενο σύμφωνο (έστω κι αν η προτίμηση αυτή ήταν το αποτέλεσμα διδασκαλίας). Η διαφορά ανάμεσα στις δύο περιπτώσεις μπορεί να εξηγηθεί με βάση το είδος του κανόνα σύμφωνα με το μοντέλο της Λεξικής Φωνολογίας (βλ. Kiparsky 1982): ο κανόνας της ανομοίωσης εξακολουθητικότητας είναι ένας λεξικός κανόνας, ο οποίος εφαρμόζεται στο επίπεδο της λέξης· αντιθέτως, ο κανόνας της πλήρους αφομοίωσης του οριστικού άρθρου είναι ένας μεταλεξικός κανόνας, ο οποίος εφαρμόζεται σε επίπεδο φράσης (μετά την εφαρμογή των κανόνων της σύνταξης). Σύμφωνα με τον Snider (2014), η γραφή τείνει να αναπαριστά όχι απαραίτητα τη φωνολογική μορφή της λέξης, αλλά το αποτέλεσμα της εφαρμογής των λεξικών κανόνων, προτού όμως εφαρμοστούν οι μεταλεξικοί κανόνες. Στο πλαίσιο αυτό, η διαφορά στη γραφή των δύο αυτών περιπτώσεων φωτίζεται ιδιαίτερα.

5. Συμπεράσματα

Από τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας σημειώνεται η συνειδητοποίηση της ανάγκης κωδικοποίησης του συστήματος γραφής της ΚΑ καθώς και η καταρχήν θετική στάση των φυσικών ομιλητών/τριών απέναντι στο προτεινόμενο σύστημα γραφής. Οι στάσεις αυτές, πέρα από τη γλωσσολογική αρτιότητα του προτεινόμενου συστήματος, αποτελούν το βασικότερο εχέγγυο για την επικράτηση και καθιέρωση του εν λόγω συστήματος.

Σε θεωρητικό επίπεδο, τα αποτελέσματα της έρευνας κατέδειξαν πως η επιλογή του επιπέδου γλωσσικής ανάλυσης το οποίο θα σέβεται η γραφή δεν μπορεί να είναι σε όλες τις περιπτώσεις το ίδιο. Συνήθως, κατά τη δημιουργία συστημάτων γραφής για προφορικές γλώσσες, είναι δημοφιλής η ιδέα πως το ιδανικό σύστημα γραφής είναι εκείνο που αναπαριστά πιστά τη φωνητική της γλώσσας (βλ. π.χ. Decker 2014). Παρ' όλα αυτά, διαφαίνεται πως ένα σύστημα το οποίο στην ουσία αποτελεί περίπου *φωνητική μεταγραφή* (παρά *γραφή*) δεν είναι το ιδανικό, αφού σε κάποιες περιπτώσεις προκρίνεται μια πιο φωνολογική γραφή. Επιπλέον, στην πραγματικότητα το δίπολο φωνητική~φωνολογία δεν αρκεί ως βάση για τη θεωρητική επίλυση του πώς θα αποδίδεται γραπτώς μια γλωσσική ποικιλία· φαίνεται πως τα ενδιάμεσα επίπεδα τα οποία προβλέπει το μοντέλο της Λεξικής

Φωνολογίας μεταξύ της βαθύτερης φωνολογικής αναπαράστασης και της επιφανειακής μορφής παίζουν εξίσου σημαντικό ρόλο. Επίσης, στοιχεία μορφοφωνολογίας (όπως η μορφογραφία και το ορθογραφικό βάθος) αλλά και ετυμολογίας παίζουν πάντα ρόλο στη γλωσσική αρτιότητα ενός προτεινόμενου συστήματος γραφής, τα οποία αξίζει να διερευνηθούν σε μελλοντικές έρευνες.

Βιβλιογραφία

- Arvaniti, A. (1999) Illustrations of the IPA: Cypriot Greek. *Journal of the International Phonetic Association* 29: 173–176.
- Borg, A. (1985) Cypriot Arabic: A historical and comparative investigation into the phonology and morphology of the Arabic vernacular spoken by the Maronites of Kormakiti village in the Kyrenia district of north-western Cyprus. Stuttgart: Deutsche Morgenländische Gesellschaft.
- Borg, A. (2004) A Comparative Glossary of Cypriot Maronite Arabic (Arabic-English) with an introductory essay. (Handbook of Oriental Studies. Section 1: Near and Middle East. Vol. 70). Boston: Leiden.
- Cahill, M. (2014) Non-linguistic factors in orthographies. Στο: M. Cahill & K. Rice (επιμ.) *Developing orthographies for unwritten languages*. Dallas Texas: SIL International, 9–25.
- Coulmas, F. (2003) Writing Systems: An Introduction to their Linguistic Analysis. Cambridge: Cambridge University Press.
- Daniels, P. & W. Bright (επιμ.) (1996) *The World's Writing Systems*. New York: Oxford University Press.
- Decker, K. (2014) The development of a writing system for multiple dialects of Caribbean English Creole. Στο: C. Dyck, T. Granadillo, K. Rice & J. E. Rosés Labrada (επιμ.) *Dialogue on dialect standardization*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 101–117.
- Kiparsky, P. (1982) From Cyclic to Lexical Phonology. Στο: H. van der Hulst & N. Smith (επιμ.) *The structure of phonological representations, vol. I*. Dordrecht, The Netherlands: Foris Publications, 131–175.
- Rogers, H. (2005) *Writing systems: a linguistic approach*. Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Roth, A. (1975) Le verbe dans le parler arabe de Kormakiti (Chypre). *Επετηρίς του Κέντρου Έπιστημονικών Έρευνών* 7 (1973–1975): 21–29.
- Sampson, G. (1985) *Writing Systems*. Stanford: Stanford University Press.
- Snider, K. (2014) Orthography and phonological depth. Στο: M. Cahill & K. Rice (επιμ.) *Developing orthographies for unwritten languages*. Dallas Texas: SIL International, 27–48.
- Φραγκίσκου, Α. Γ. (2000) *Το Λεξικό της Αραβικής Διαλέκτου του Κορμακίτη*. Λευκωσία: Πολιτιστικό Ίδρυμα Σωματείου «Ο Κορμακίτης».

Παράρτημα Ι: Το ερωτηματολόγιο

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού

Προσωπικά στοιχεία

Παρακαλούμε συμπληρώστε τα πιο κάτω στοιχεία. Το ονοματεπώνυμό σας θα το γνωρίζουν μόνο οι ερευνητές· για σκοπούς έρευνας οι συμμετέχοντες/ουσες θα παραμένουν ανώνυμοι.

Ονοματεπώνυμο:

Ηλικία:

Μόρφωση:

Επάγγελμα:

Ημ/νία:

Έχετε διαβάσει ποτέ οτιδήποτε γραμμένο σε κυπριακή μαρωνιτική αραβική;

(1) Ναι (2) Όχι.

Αν ναι, πόσο συχνά έρχεστε σε επαφή με κείμενα γραμμένα σε κυπριακή μαρωνιτική αραβική;

(1) σχεδόν ποτέ (2) σπάνια (3) κάποιες φορές (4) συχνά (5) τακτικά

Έχετε γράψει ποτέ οτιδήποτε σε κυπριακή μαρωνιτική αραβική; (1) Ναι (2) Όχι.

Αν ναι, πόσο συχνά γράφετε κείμενα σε κυπριακή μαρωνιτική αραβική;

(1) σχεδόν ποτέ (2) σπάνια (3) κάποιες φορές (4) συχνά (5) τακτικά

Εκτός από την κυπριακή μαρωνιτική αραβική και τα ελληνικά, γνωρίζετε (έστω και ελάχιστα) άλλες γλώσσες;

(1) Ναι (2) Όχι.

Αν ναι, αναφέρετε ποιες και δηλώστε με ένα νούμερο από το 1 μέχρι το 5 πόσο καλά ξέρετε να μιλάτε, να γράφετε, να κατανοείτε προφορικό λόγο και να διαβάζετε γραπτό. (1 = ελάχιστα, 5 = άριστα)

Γλώσσα	Παραγωγή		Κατανόηση	
	προφορικού λόγου	γραπτού λόγου	προφορικού λόγου	γραπτού λόγου

{αλλαγή σελίδας/σετ}

Μέρος 1ο:

Θα ακούσεις κάποιες λέξεις στον υπολογιστή. Κάθε λέξη έχει και έναν αριθμό. Εσύ γράψε τη λέξη που άκουσες στον αντίστοιχο αριθμό.

Σημείωση: Δεν υπάρχει σωστό και λάθος. Γράψε όπως νομίζεις.

Λέξη#01:

Λέξη#02:

⋮

Λέξη#32:

{αλλαγή σελίδας/σετ}

Μέρος 2ο:

Θα ακούσεις κάποιες λέξεις στον υπολογιστή. Για κάθε λέξη σου δίνονται κάποιοι πιθανοί τρόποι γραφής πιο κάτω. Πώς θα έγραφες εσύ αυτές τις λέξεις;

Σημείωση: Δεν υπάρχει σωστό και λάθος. Επέλεξε όποια επιλογή προτιμάς (αλλά μόνο μία κάθε φορά).

Λέξη # 01

(1) kidel (2) kitel

Λέξη # 02

(1) sruχt (2) srukt

Λέξη # 03

(1) l-iklam (2) li-klam (3) l-klam (4) lli-klam

⋮

Λέξη # 29

(1) tluft (2) tlupt

Λέξη # 30

(1) l-kassís (2) k-kassís

⋮

Λέξη # 33

(1) raci (2) ra'í (3) raγí (4) raεí

{αλλαγή σελίδας/σετ}

Επιπρόσθετες ερωτήσεις:

Απάντησε στις πιο κάτω ερωτήσεις κυκλώνοντας την επιλογή που σε αντιπροσωπεύει:

Οι ορθογραφικοί κανόνες που μόλις σου παρουσιάστηκαν πόσο σου άρεσαν;

(1) καθόλου (2) ελάχιστα (3) έτσι κι έτσι (4) πολύ (5) πάρα πολύ

Συμφωνείς με αυτούς τους κανόνες;

(1) καθόλου (2) ελάχιστα (3) έτσι κι έτσι (4) πολύ (5) πάρα πολύ

Πόσο θα ακολουθούσες αυτούς τους κανόνες στη γραφή της κυπριακής μαρωνιτικής αραβικής;

(1) καθόλου (2) ελάχιστα (3) έτσι κι έτσι (4) πολύ (5) πάρα πολύ

Πιστεύεις ότι είναι καλό να εφαρμόσουν γενικά από όλους αυτοί οι κανόνες;

(1) καθόλου (2) ελάχιστα (3) έτσι κι έτσι (4) πολύ (5) πάρα πολύ

Πιστεύεις ότι αυτοί οι κανόνες έχουν λογική;

(1) καθόλου (2) ελάχιστα (3) έτσι κι έτσι (4) πολύ (5) πάρα πολύ

Πόσο εύκολα πιστεύεις ότι μπορεί να μαθαίνονται αυτοί οι κανόνες;

(1) καθόλου (2) ελάχιστα (3) έτσι κι έτσι (4) πολύ (5) πάρα πολύ

Ανάφερε οποιοδήποτε άλλο σημείο με το οποίο διαφωνείς ή συμφωνείς

{αλλαγή σελίδας/σετ}

Μέρος 3ο:

Θα ακούσεις κάποιες λέξεις στον υπολογιστή. Για κάθε λέξη σου δίνονται κάποιοι πιθανοί τρόποι γραφής πιο κάτω. Πώς θα έγραφες εσύ αυτές τις λέξεις;

Σημείωση: Δεν υπάρχει σωστό και λάθος. Επέλεξε όποια επιλογή προτιμάς (αλλά μόνο μία κάθε φορά).

Λέξη # 01

(1) miden (2) miten

⋮

Λέξη # 03

(1) l-χapl (2) χ-χapl

⋮

Λέξη # 31

(1) l-tist (2) t-tist (3) d-dist

⋮

Λέξη # 33

(1) l-pape (2) p-pape (3) b-bape

{αλλαγή σελίδας/σετ}

Μέρος 4ο:

Θα ακούσεις κάποιες λέξεις στον υπολογιστή. Κάθε λέξη έχει και έναν αριθμό. Εσύ γράψε τη λέξη που άκουσες στον αντίστοιχο αριθμό.

Σημείωση: Δεν υπάρχει σωστό και λάθος. Γράψε όπως νομίζεις.

Λέξη#01:

Λέξη#02:

⋮

Λέξη#31:

{αλλαγή σελίδας/σετ}

Τέλος ερωτηματολογίου! Ευχαριστούμε πολύ για τη συμμετοχή σου.

